

ЗМІСТ І ДИНАМІКА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ США У ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ В ІРАКУ (1990–2010 рр.)

© Підлісний А.Р., 2012

Досліджуються основні напрями, зміст і динаміка інформаційно-психологічного впливу США у збройному конфлікті з Іраком, здійсненого на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях. Проаналізовано інформаційно-психологічне забезпечення воєнно-політичної кампанії на усіх її етапах.

The main trends, substance and dynamics of US informational and psychological influences in Iraqi military conflict which were realized on strategic, operation and tactical levels have been investigated. The informational and psychological support of military and political campaign during all periods is summarized.

У назриваючу епоху інформаційних війн особливо актуальною постає проблема їх інформаційно-психологічного забезпечення. Показовою щодо використання інформаційно-психологічного впливу (ІПВ), на думку як зарубіжних, так і вітчизняних військових фахівців, була воєнна кампанія США в Іраку (1990–2010 рр.), яка завершилася, залишивши невирішеними багато проблем для обох протиборчих сторін. Тривала військова присутність США у цій країні посилила перехід війни у форму національного повстання, яке постійно підігрівалося розвитком релігійного фундаменталізму та етнічною ворожнечею. Тому закономірно виникає питання спроможності вирішення таких конфліктів за допомогою інформаційних технологій.

Другим актуальним чинником цього дослідження є те, що аналіз позитивних результатів та недоліків ІПВ США у цьому конфлікті, дасть можливість визначити основні напрямки протидії аналогічним впливам з боку ймовірного противника на особовий склад ЗС та населення України, а також сприятиме створенню відповідної нормативної бази для ЗС України на стадії їх реформування.

Аналіз наявних публікацій свідчить про те, що попри широкі дослідження інформаційно-психологічного забезпечення бойових дій у локальних війнах та збройних конфліктах другої половини ХХ – початку ХХІ ст. з участю США (в т.ч. в Іраку), автори В.М. Вилко [1], О.Я. Маначинський [2], А.М. Кузьменко [3], Я.М. Жарков [4], А.В. Шумка [5] та інші проводили дослідження, переважно воєнних дій. Сьогодні відсутні роботи, які б охопили усі три періоди збройного конфлікту у комплексі. Існуючі праці аналізують історію розвитку ІПВ США і використовують як приклад його застосування у війні з Іраком. Проте відсутні роботи, які б містили комплексний аналіз інформаційно-психологічного забезпечення на усіх етапах цієї воєнної кампанії.

Мета роботи – проаналізувати і визначити зміст та особливості ведення ІПВ на державному та військовому стратегічному, оперативному і тактичному рівнях у комплексі усіх етапів збройного конфлікту США – Ірак.

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні загального аналізу ІПВ на підготовчому етапі, у ході бойових дій коаліційних сил і на повоєнній фазі цього конфлікту. Дата офіційного завершення військових операцій США в Іраку (1 вересня 2010 р.) зумовлює кінцеві хронологічні межі нашого дослідження, тобто охоплюється значний повоєнний період партизанської війни. Вперше проводиться комплексне дослідження ІПВ США, здійснених протягом усієї іракської воєнної кампанії.

На державному рівні метою ІПВ США загалом було послаблення позицій Іраку за рахунок здійснення впливів на політичну, дипломатичну, військову, економічну та інші сфери діяльності країни. Головною метою ІПВ у загрозливий період як першої, так і другої війни у Перській затоці, на державному стратегічному рівні було забезпечення легітимності введення військ в Ірак і

необхідності розв'язання бойових дій. На підготовчому до воєнних дій етапі основними завданнями інформаційно-психологічних операцій (ІПО) були: по-перше, формування думки світової громадськості у необхідності “справедливої війни”, оскільки усі дипломатичні зусилля вирішення конфлікту мирним шляхом були марними; по-друге, підлив національно-державних устоїв та системи державного управління Іраку в усіх сферах життя; по-третє, обґрунтування необхідності залучення сил коаліції для вирішення конфлікту в Іраку. Існувала низка супутніх ІПО, які допомагали виконанню основних, а саме: формування образу “тирана”, “гітлерівського” і “сталінського” послідовника Саддама Хусейна; утвердження образу непоборних збройних сил США; переконання іракських громадян у гострій необхідності заміни уряду в країні і побудові демократичної держави тощо. ІПВ у цих напрямках втілювався на усіх етапах воєнної кампанії з певним зміщенням акцентів.

На підготовчому етапі війни особливо важливу роль у виконанні завдань ІПО відіграла «публічна дипломатія» США, спрямована на міжнародну спільноту, на керівництво і громадян Іраку, на громадян США. Силами “публічної дипломатії” США досягли основного – легітимності воєнних дій у 1990–1991 рр., підтримки міжнародної спільноти у формуванні військових коаліційних багатонаціональних сил (БНС), а також підтримки діяльності уряду громадянами своєї країни. Хоча у другій війні в Перській затоці 2003 р. потужний тиск на міжнародному рівні загалом і на ООН зокрема виявився безрезультатним стосовно отримання резолюції ООН на ведення бойових дій в Іраку.

Загалом у політиці та пропаганді Білого дому щодо військової кампанії в Іраку можна виділити таку мотивацію за періодами: перший період (1990 р.) – необхідність визволення Кувейту від іракської присутності; другий період (1991 р.) – обґрунтування повалення диктатури режиму Саддама Хусейна; третій період (1991–2003 рр.) – пошук і знищення зброї масового ураження і зміна влади в Іраку; четвертий період (2003–2010 рр.) – намагання ліквідувати терористичні осередки і надання допомоги у побудові демократичної держави. Тобто стратегічний інформаційний вплив США змінювався залежно від багатьох чинників, а саме: від політичної обстановки в світі, і в Іраку зокрема, від рівня підтримки дій США міжнародною спільнотою, від протидії режиму Хусейна, від небажання адміністрації Буша допускати до повоєнної розбудови ООН та Лігу арабських країн тощо. Але загалом ІПВ був зумовлений прагненням США одержати геополітичну першість у цьому регіоні планети. Після терактів 11 вересня 2001 р. США ґрунтували свій ІПВ на необхідності боротьби з міжнародним тероризмом, оскільки регіон Перської затоки розглядався як передова лінія глобального протистояння у цій боротьбі. Другим істотним аргументом адміністрації Буша щодо початку воєнних дій 2003 р. була необхідність знищення зброї масового ураження, якою міг скористатися як диктаторський режим, так і міжнародний тероризм.

Виправдання військової присутності у повоєнному Іраку 2003 р. президент Джордж Буш обґрунтував необхідністю утримування цієї держави як прикладу демократичної розбудови країни у східному регіоні. На зустрічі у Білому домі з Паулем Бремером, Головою коаліційного тимчасового уряду в Іраку 23 липня 2003 р. президент підтвердив свій курс такими словами: “Вільний, демократичний і мирний Ірак не загрожуватиме Америці або нашим друзям незаконною зброєю. Вільний Ірак не буде навчальним полігоном для терористів, чи фінансовою підтримкою для них... Вільний Ірак може подати обнадійливий приклад для всього регіону і змусити інші нації вибрати свободу” [6].

Зміна напрямків і змісту інформаційно-психологічного впливу вплинула і на громадськість США. Якщо на підготовчому до війни етапі політику уряду щодо проведення “справедливої війни” в Іраку підтримувало приблизно 82 % населення США (1991 р.), то вже в наступні роки ця цифра різко зменшилася [6]. Ще в ході мобілізаційних заходів у 1990 р. були прояви незадоволення призовом на дійсну військову службу і відмова від функціональних обов'язків у складі контингенту американських військ у зоні конфлікту. Спостерігалися також окремі випадки дезертирства з регулярних ЗС США з метою уникнення відправки у район кризи [6]. Такі негативні факти щодо мобілізації змусили активізувати роботу структур та спеціалістів з інформаційно-психологічного впливу серед населення країни. Вона повинна була вестись усіма можливими засобами з використанням різних форм, щоб переконати цивільне населення країни і світову громадськість у необхідності проведення воєнних дій.

Зупиняючись на другій війні у зоні Перської затоки, слід зауважити, що терористичний акт в Америці (2001 р.) виправдав політику США щодо Іраку в очах світової громадськості та преси, створивши своєрідне підґрунтя для воєнних дій 2003 р.. До того ж ІПВ на громадськість щодо антитерористичної політики посилилися одночасно із зростанням на міжнародній арені. У самих США було чимало тих, хто негативно ставився до військового вторгнення в Ірак. Американський політолог З. Бжезінський у 2004 р. висловлювався з цього приводу так: “Аргументи, що їх було висунуто на підтримку військового втручання, були недостатньо переконливими, і на той час не існувало мотивів для того, щоб Америка так швидко взялася до дій. Режим Хусейна був великою проблемою не лише з погляду забезпечення прав людини, але й забезпечення стабільності на Близькому Сході. Проте, я думаю, що був час досягти міжнародного консенсусу та розробити план підтримки ООН міжнародної реакції на цю проблему” [7].

У 2002 р. США розгорнули широкомасштабну стратегічну інформаційно-психологічну операцію на міждержавному рівні, спрямовану на формування світової громадської думки та створення сприятливих умов для реалізації воєнної кампанії в Іраку. Розробка інформаційної операції була доручена аналітичним центрам, пов'язаним з адміністрацією США: “Potomac Institute for Policy Studies”, “Rand Corporation” і “American Enterprise Institute”. Приватна компанія «Rendon Group» здійснювала для закордонної аудиторії “чорну пропаганду”, спрямовану на дезінформацію світових медіа [8]. Основними напрямками інформаційно-психологічного впливу були: утвердження легітимності та адекватності воєнної кампанії; наявність зброї масового ураження в Іраку, доказом чого був саботаж роботи інспекторів ООН; демонстрація могутності БНС.

Успіхом у повоєнному інформаційно-психологічному впливі США на стратегічному рівні вважається створення суспільного очікування швидкого і порівняно дешевого переходу до іракського суверенітету [9, 10]. Проте вже у червні 2003 р. виникли серйозні дебати стосовно відновлення Іраку, що спонукало президента Дж. Буша протягом літа і осені посилено пропагувати свою стратегію [6].

Аналіз інформаційно-психологічного впливу США загалом довів, що вплив на державному і стратегічному рівнях був менш результативним, ніж на оперативному та тактичному [11]. Найуспішнішим в останніх локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ – початку ХХІ ст. як американські [8–10], так і вітчизняні військові фахівці [1–5] вважають інформаційно-психологічне забезпечення операції “Буря в пустелі” (1991 р.) на оперативному і тактичному рівнях.

Так, несподіваний тактичний хід, розроблений генералом Н. Шварцкопфом, коли наступаючі війська БНС, уникнувши фронтальної атаки, обійшли противника з флангів і відрізали шляхи для відходу та підтягування резервів, мав досконале інформаційно-психологічне забезпечення. Різноманітність способів дезінформації, дотримання таємності дій, ретельна ув'язка із заходами оперативного маскування забезпечили високий рівень тактичної раптовості нанесення ударів. Вагомою складовою інформаційного протиборства у першій (1991 р.) та другій (2003 р.) війнах США з Іраком на оперативному і тактичному рівнях стало інформаційно-технічне протистояння багатонаціональних сил та армії Іраку. Активну боротьбу ЗС США і коаліції розгорнули передусім у сфері електронних засобів розвідки, обробки і поширення інформації БНС за активного використання сучасних засобів і систем зв'язку, радіонавігації і цілевказівок. Були проведені масштабні акції з ураження найважливіших пунктів управління іракської армії, інших елементів державної та військової інформаційної структур, а також придушення засобів радіозв'язку і радіолокаційної розвідки.

Уряд та ЗС США утримували інформаційну обстановку під суворим контролем як на підготовчому етапі, так і під час бойових дій. Була розроблена система інформаційних заходів, яка ґрунтувалася на роботі ЗМІ та їх повсякчасному контролі. На наш погляд, у здійсненні інформаційних операцій ЗМІ відіграли істотну роль, а на думку американських фахівців, – чи не основну.

Отже, інформаційні операції США під час війни у Перській затоці (1990–1991 рр.) були зразком масштабного співробітництва дипломатичних, цивільних та військових структур, які співпрацювали у здійсненні інформаційно-психологічного впливу на різних рівнях – як на міжнародному, державному, так і в зоні конфлікту. Сумісна робота цих структур переслідувала дві основні мети інформаційних операцій – створення сприятливої громадської думки у США та інших

країнах світу щодо підготовки та ходу воєнних дій у зоні конфлікту і безпосереднє інформаційно-психологічне забезпечення воєнних дій. Значного успіху в інформаційно-психологічному забезпеченні воєнних дій 1990–1991 і 2003 рр. було досягнуто за допомогою ЗМІ. Особливо результативними засобами здійснення ІПВ були усне мовлення, друкована пропаганда, радіомовлення, телебачення. Так, ще у вересні 1990 р. в іракських містах почали поширювати листівки із закликами повалення режиму С. Хусейна, якого звинувачували в організації масових убивств і в геноциді. Ці листівки за силою впливу на моральний дух іракських військовослужбовців поступалися лише повітряним бомбардуванням. І як результат їх дії, – 70 % іракських військовополонених, які потрапили у полон, підтвердили, що саме вони вплинули на їхнє рішення дезертирувати або здатися у полон [12]. Напередодні бойових дій до 20 березня 2003 року над територією Іраку було скинуто 40 млн. листівок; за час операції “Свобода Іраку” коаліція поширила 28 млн. листівок, на 5 млн. більше, ніж під час операції “Буря в пустелі” [13].

Під час воєнних дій і в проміжні періоди інформаційно-психологічний вплив значно зріс за рахунок використання радіопропаганди, яка здійснювалася із використанням усіх можливих засобів. На підрозділи радіоелектронної боротьби було покладено завдання подавлення трансляцій іракської державної радіостанції “Голос Багдада». Також широко використовувалися військові засоби зв’язку для входження в радіомережу іракських підрозділів [12]. Активно працювали фінансовані американцями “Радіо свобода Іраку”, Радіо “Sawa” (Разом), “Аль-Мустакбаль”, “Радіо Nahrain” (Дві ріки), які здійснювали активну підтримку дій коаліції. Ці способи проведення психологічних операцій належать до “білої” пропаганди, коли точно відомо ким поширюється інформація. До категорії “чорної” пропаганди необхідно зарахувати роботу арабського “Радіо Тікріт”, яке у лютому 2003 р. запевняло слухачів у своїй лояльності до чинного режиму іракців, які проживають в районі м. Тікріта. Але вже через кілька тижнів у передачах з’явилася критика існуючого тоді режиму С. Хусейна [14]. Радіопропаганда виявилася надзвичайно дієвим засобом, оскільки пізніше четверо із п’яти іракських військовополонених сказали, що слухали передачі радіостанції “Голос Затоки”, які проводилися спеціалістами 4-ї групи психологічних операцій ЗС США. З метою здійснення ІПВ тактичного рівня під час воєнних дій широко використовувались гучномовці, які встановлювались на високопрохідні автомобілі та мотоцикли. Вони схиляли іракців здаватися в полон як до єдиної можливості вижити та дезінформувати противника стосовно переміщення частин багатонаціональних сил.

Стосовно телеканалів, адміністрація США вжила превентивних заходів щодо заборони негативного висвітлення бойових дій. Увага була зосереджена на двох цільових аудиторіях: внутрішньоамериканській, яка у першій війні (1991 р.) забезпечила підтримку воєнних дій, і на іракській, яка не підтримувала введення військ БНС. Ексклюзивними правами на висвітлення бойових дій як 1991, так і 2003 рр. володіли два канали: CNN і BBC. Про заангажоване висвітлення іракської війни вищезазначеними каналами у світових ЗМІ і сьогодні періодично розпалюються дискусії, але, незважаючи на це, за їх допомогою мета інформаційно-психологічного впливу США на американців, на іракців і на світову громадськість була досягнута. У зоні конфлікту були присутні інші глобальні канали “Al-Jazeera” і “Euronews”. Пізніше на протипагу “Al-Jazeera”, який почав висвітлювати жертви серед цивільного іракського населення, був створений новий арабський телеканал “Al-Iraqiya”, фінансований американцями.

В інформаційно-психологічних операціях широко використовувалася Інтернет-мережа, хоча вона була слабо розвинена при С. Хусейні. На підготовчому етапі бойових дій підрозділи психологічних операцій США розсилали як впливовим, так і рядовим користувачам Інтернету електронні листи «про захист своїх сімей і закликали громадян Іраку не брати участі у розробці та застосуванні зброї масового ураження». Тобто американські фахівці психологічних операцій почали широко використовувати індивідуальні методи інформаційно-психологічного впливу, спрямовані як на ключові фігури політичної та військової еліти Іраку, так і на рядових громадян. Про дієвість цих форм психологічного впливу свідчить той факт, що Ірак на два дні у 2003 р. заблокував доступ до Інтернету, що було спровоковано американською e-mail кампанією проти Саддама Хусейна. Після завершення воєнних дій в інформаційному просторі країни виник

своєрідний вакуум, який намагалися заповнити у південній частині противники влади. У цей час інформаційно-психологічний вплив США в Іраку у передвиборчий період був спрямований на передвиборчу кампанію, формування Перехідного уряду, членами якого повинні були стати або прихильники американських дій та програм, або ж авторитетні лідери серед місцевого населення, які толерантно ставилися до американської політики. Незважаючи на те, що 28 червня 2004 р. Тимчасова коаліційна адміністрація передала свої повноваження Перехідному уряду Іраку, війська міжнародної коаліції залишалися в країні згідно з проханням нового уряду і відповідно до мандата ООН (резолюція РБ ООН 1546 від 8 червня 2004 р.). Але антикоаліційна партизанська війна та збройні сутички між шиїтами та сунітами тривали і далі, що змусило США розробити нові напрямки ПІВ та активізувати роботу щодо проведення нових ПІСО.

Напрямами інформаційно-психологічного впливу у повоєнний період були: переконання населення Іраку у тому, що саме повстанці є загрозою свободі країни; незамінність США у наданні допомоги населенню в економічній, соціальній та військовій сферах; нав'язування американського сценарію побудови демократії у країні. Ці напрямки ПІВ були зумовлені реалізацією політики США щодо обрання Іраку як зразкової країни, в якій після повалення диктаторського режиму будуватиметься демократичне суспільство і ринкова економіка. Поширення цієї моделі планувалося здійснити на увесь Близький і Середній Схід, що підтверджують сьогоднішні події у Лівії, Єгипті, Сирії та інших країнах.

Населення повоєнного Іраку безперервно піддавалося інформаційно-психологічному впливу за допомогою Іракської інформаційної мережі, фінансованої США, яка складалася із телекомпанії "Al-Iraqiya", сигнал якої охоплював 85 % населення, та двох радіостанцій. Поряд з цим в країні високий рейтинг мали радикальні телеканали "Al-Jazeera" і "Al-Arabiya", які дивилися 69 % іракців. Тому у червні 2003 р. на них була накладена часткова заборона [15, с. 140]. Саме ці дії США поряд з діяльністю іракських повстанців, які активізувалися, зумовили низку негативних наслідків – посилення антиамериканських настроїв та росту популярності радикальних ЗМІ. А перехід антиамериканських ЗМІ на нелегальне становище ускладнив контроль за ними і привів до їх популяризації.

Створений у країні телевакуум заповнили такі радикальні телеканали, як "Голос халіфату", який висвітлював створення ісламської держави в Іраку, та "Al-Zaura", який з листопада 2006 р. транслював відео про боротьбу іракських повстанців, що привело до росту його популярності як серед сунітів, так і серед значної частини шиїтів. Телевізійний простір Іраку також був освоєний телеканалами сусідніх країн (ОАЕ, Іран та ін), які здійснювали свою інформаційну політику. До такого каналу належала телеверсія проджихадського сайту Al-Zawaa, яка працювала через єгипетський супутниковий провайдер "Nilesat" і пропагувала джихад. Тому вона була закрита під тиском США у 2007 р. [16]. У повоєнному Іраку дуже зросла кількість закордонних медіаресурсів, а саме: сателітарні телеканали (Aldiyar Sat і Al-Baleya Sat), телеканали (Al-Arabiya, Al-Jazeera, Al-Alam, Al-Sharqiya), радіостанції (BBC, Radio Monte Carlo, Radio Sawa) [15, с. 73]. У регіоні застосовувалося мовлення через Інтернет; мобільний зв'язок у білінгвістичному форматі – арабською та англійською мовами.

З 2003 р. у повоєнний період американці широко використовували для інформаційно-психологічного впливу Інтернет, до якого за часів Саддама Хусейна приватний доступ мали науковці у нічний час, а кількість відвідувачів на добу не перевищувала 200 осіб. Після повалення диктатури з початку 2004 р. тільки в Багдаді було відкрито 150 Інтернет-кафе, а вже у серпні Інтернет став доступним на території усєї країни [15, с. 141]. Необхідно відзначити, що і «Аль-Каїда» також успішно використовувала Інтернет для створення негативного іміджу США та вербування нових членів. Зокрема, покійний лідер іракської "Аль-Каїди" Абу Мусааб Аль-Заркаві отримав світову популярність завдяки зверненням через Інтернет. Сунітські повстанці також активно використовували Інтернет, фіксуючи напади на війська коаліції відеокамерами. Змонтовані сюжети у супроводі музичних релігійних саундтреків і скандуванням антиамериканських лозунгів та закликів до джихаду подавалися на різні сайти, зокрема на сайт «Ісламської армії Іраку», який звертався і до користувачів із західних країн [17]. Значного удару по іміджу американських

військовослужбовців було завдано відеоматеріалами та коментарями про нелюдське ставлення до іракських в'язнів у в'язницях Абу-Грейб та Гуантанамо, які широко розповсюджувалися Інтернет-каналами та у мобільному форматі. Характерною ознакою усіх антикоаліційних матеріалів є їх компактність, постановка із знанням специфіки ментальності іракського населення та використання релігійних мотивів. У зв'язку з цим Пентагон блокував тринадцять соціальних мереж у 2007 р., аргументуючи свої дії тим, що їх використання може завдати шкоди оперативній безпеці, а також ввів цензуру на "milblogs", які перед публікацією повинні були перевірятися військовим керівництвом [18].

З огляду на те, що в Іраку спостерігалася домінуюча роль панарабських ЗМІ у висвітленні подій, США запровадили арабомовне мовлення глобальних телеканалів. Відбувався великий вплив арабських ЗМІ і на формування світової громадської думки, що спонукало США посилити боротьбу за прихильність близькосхідної аудиторії.

Але у повоєнному Іраку, незважаючи на активні зусилля заповнити інформаційний простір, США допустилися численних помилок через відсутність чіткої програми відбудови країни та поступових демократичних перетворень. Головною проблемою, з якою зіткнулися американці у повоєнний період, була неможливість створення авторитетної серед місцевого населення вертикалі влади та нездатність підтримувати внутрішню безпеку у країні [19]. Активізувалася діяльність блоку сусідніх арабських країн, який міг істотно протистояти Америці.

Водночас всередині американської держави чисельність прихильників повного виведення військ з Іраку зростала як серед урядовців, так і серед населення. Незадоволення наростало із збільшенням терактів в Іраку, зі зростанням фінансових витрат на реалізацію американських програм в Іраку [20]. У червні 2003 р. 69 % громадян США висловили думку, що американці, вірогідно, затримаються в Іраку на довгий час без успіху, а вже в жовтні цього ж року 76 % опитуваних Нью-Йорк Таймс і СВС Новинами респондентів погоджувалися, що адміністрація Буша не може пояснити, як довго американські військові залишатимуться в Іраку [6, с.12].

Загострення ситуації в Іраку, зумовлене посиленою діяльністю Аль-Каїди, коли країна у 2006 р. фактично опинилася у стані громадянської війни, змусило США розробити нову стратегію дій в Іраку "New Way Forward" (Новий шлях вперед). Головна ідея стратегії полягала у тому, що США тимчасово збільшать чисельність своїх військ в Іраку, і насамперед в Багдаді [21]. Цим передбачалося надати можливість іракському народові "простір" для просування вперед у загострених питаннях національного примирення та стабілізації ситуації в країні [22].

Подальші завдання ІПВ на державному та регіональному рівні згідно з пріоритетами нової стратегії були спрямовані на: досягнення поразки "Аль-Каїди" та її прихильників; подолання міжобщинного насильства "Аль-Каїди" у Багдаді та повернення контролю над столицею; забезпечення територіальної цілісності Іраку і протидію деструктивній діяльності Ірану та Сирії; сприяння зміцненню іракських сил безпеки; заохочення економічного розвитку Іраку, включаючи підтримку і нарощування експорту нафти.

У лютому 2007 р. до Іраку прибув додатковий контингент американських військ і розпочалася перша широкомасштабна спільна операція американських та іракських військ, спрямована на стабілізацію ситуації у Багдаді, яка отримала назву «Примушення до законності» (Operation Inforcing the Law). Особлива увага американцями була звернена на посилення підрозділів, які жили серед мирного населення, для їхнього надійного захисту. У такому оточенні посилено реалізовувався інформаційно-психологічний вплив американців з такою метою: контроль і припинення надання допомоги бойовикам та іракським екстремістам місцевим населенням; пропаганда зусиль США щодо захисту місцевого населення від нападів бойовиків; розширення гуманітарної допомоги та допомоги у відбудові стратегічно важливих іракських об'єктів. Розширена американська присутність серед місцевого населення давала більшу можливість у зборі розвіданих щодо присутності і планів бойовиків та екстремістських груп у цьому регіоні.

Але іракська Аль-Каїда, базуючись у північних районах Іраку, у м. Мосул, постійно загострювала відносини між шиїтами, сунітами та етнічними общинами. Найстійкішими районами напруженості постійно були північні провінції Іраку – Найнава (м. Мосул) і Ет-Таамім (м. Кіркук),

складною ситуація була у провінції Ділайла (м. Баакуба), у західній провінції Анбар (м. Рамаді). Це вимагало у США активізації ППВ та розробок нових ППО з врахуванням релігійних суперечностей та зростання ісламського фундаменталізму.

Загалом інформаційно-психологічний вплив у повоєнному Іраку був малоєфективним, з огляду не те, що американці в Іраку, як і в Афганістані, зіштовхнулися з новою формою війни – національним повстанням, до якого не були готовими і не мали чіткого плану дій.

Отже, аналіз здійсненого інформаційно-психологічного впливу США за допомогою ППО показав їх зміст на усіх стадіях воєнної кампанії, починаючи із обґрунтування задекларованих причин війни (“інформаційного приводу”) через поетапне введення додаткових інформаційних причин до реалізації ППО в ході бойових дій і після них. Проведене дослідження змісту та ескалації, що здійснювалось на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях, інформаційно-психологічного впливу військово-політичного керівництва США в Іраку продемонструвало зростання їх ролі як у загрозливий, воєнний, так і повоєнний періоди. Важливе місце в системі ППВ посідала публічна дипломатія на усіх етапах конфлікту, результати якої не завжди задовольняли США, але були істотною допомогою у досягненні мети.

Організація та здійснення інформаційно-психологічного забезпечення як першої (1991 р.), так і другої (2003 р.) війн США в Іраку засвідчили перехід психологічних операцій в інформаційно-психологічні, а також зміщення у бік публічної дипломатії і стратегічних ППО. Фактично їх було переведено у ранг національної політики. Аналіз інформаційно-психологічного впливу на різних етапах воєнної кампанії довів, що відбувалось активне застосування сил і засобів психологічних операцій у загрозливий період та координація дій на державному і військовому рівнях у проведенні ППВ, чого не було у попередніх збройних конфліктах США. Проте висока результативність інформаційно-психологічного впливу у воєнний період була різко знижена їх ефективністю у повоєнний період, коли зросла роль “м’якої влади”. Тут проявилася необхідність переконання як противників, так і тих, які не утвердилися у своїй точці зору через розширення та активізацію публічної інформаційної сфери. Засоби масової інформації, які в цей час залишаються найпотужнішим джерелом пропагування ідей серед населення, повинні у своїй роботі враховувати релігійні, етнічні, історичні, національні та інші особливості. Досвід американо-іракських війн доводить, що інформаційно-психологічне забезпечення завершальної повоєнної фази є не менш важливим, ніж у воєнний період.

1. Вилко В.М. *Інформаційно-психологічне забезпечення Збройних Сил США в локальних війнах і збройних конфліктах (1950–2000 рр.) (історичний аспект): дис. ... канд. іст. наук: спец. 20.02.22 / В.М. Вилко. – К., 2005. – 206 с.* 2. Маначинский А. *Ирак: тайные пружины войны/Александр Маначинский. – К.: Изд. Дом “РУМБ”, 2005. – 416 с.* 3. Кузьменко А. *Інформаційно-психологічна війна епохи глобалізації (Частина 1: Гносеологічні корені та антологія проблеми, доктринальний підхід США) / А.М. Кузьменко. – [Електронний ресурс]. – policy infokiev.com.ua/index.2.php.* 4. Жарков Я.М. *Інформаційно-психологічний вплив на війська та населення противника: автореф. дис... канд. іст. наук.: спец. 20.02.22 “Військова історія” / Я.М. Жарков. – К., 2007. – 22 с.* 5. Шумка А.В. *Досвід локальних війн і збройних конфліктів другої половини ХХ століття у формуванні концепції інформаційної війни: дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / А.В. Шумка. – Львів, 2006. – 180 с.* 6. Patrick B. *Winning the Peace: Paradox and Propaganda after the Invasion of Iraq / Brian Patrick, Trevor Thrall // Global Media Journal. – 2004. – P. 3–30.* 7. Бжезінський З. *Україна і світ / Промова в Києво-Могилянській академії, 14 травня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Диалог. ua full. php. htm.* 8. Bodansky Y. *The Secret History of the Iraq War / I.Y. Bodansky. – New York: Harper Collins Publishes Inc., 2004. – 600 p.* 9. Glanz A. *How America Lost Iraq / I.A. Glanz. – London: Penguin, 2005. – 300 p.* 10. Phillips D. *Losing Iraq: Inside the Postwar Reconstruction Fiasco / D. Phillips. – New York: Westview Press: Persens Book Group, 2005. – 300 p.* 11. Підлісний А. *Історія використання інформаційно-психологічного впливу США на різних етапах збройного конфлікту з Іраком / А.Р. Підлісний // Військово-науковий вісник. – Вип. 14. – Львів: АСВ, 2010. – С. 198–210.* 12. Токов Е. *Ирак / Е. Токов, А. Касюк // Зарубежное военное обозрение. – 1996. – № 6. – С. 12–17.* 13. Collins S.

Mind Games / Steven Collins // NATO Review. – 2003. – Summer. – 18 p. 14. Pontoniere P. U.S. Launches Psyops War Against Iraq / Paolo Pontoniere // New America Media. – 2003. – Mar 13. – P. 3–4. 15. Зінько С.Ю. Країни Близького Сходу в сучасних міжнародних інформаційних відносинах: Монографія / Соломія Зінько. – Львів: Ліга-Прес, 2009. – 364 с. 16. Pintak L. Cairo Ignores U.S. Request to Pull Plug TV in Iraq / L. Pintak // Columbia Journalist Review. – 2007. – January 4. – 1 p. 17. Панин М. Один видеоролик стоить цілої дивізії / М. Панин // Інфо Рос. – 2007. – 5 лютого. – 2 с. 18. Hunt W. Baghdad Burning: The blogosphere, Literature and the Art of War. / W. Hunt // Arab Media and Society. – January 2008. – 3 p. 19. Крисенко Д.С. Ірак у системі зовнішньої політики США (2003–2006): від гуманітарної інтервенції до спроб мирної розбудови держави. / Д.С. Крисенко // Магістеріум: Історичні студії. – 2007. – Вип. 28. – С. 59. 20. Galbraith W. The End of Iraq: How American Incompleteness Created a War without End / W. Galbraith // Simon and Schuster. – New York, 2006. – 272 p. 21. Джабер Н.А.А. – Т. Воєнно-політична ситуація в Іраку: сучасні тенденції / Джабер Наджим Абдулла Аль-Темімі // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2009. – Вип. 46. – С. 667–672. 22. Швед В. Близькосхідна політика США на сучасному етапі: наслідки реалізації “Стратегії новий шлях вперед” / Відділ досліджень країн Близького Сходу та Азійсько-Тихоокеанського регіону ін-ту стратегічних досліджень / В. Швед. – [Електронний ресурс]. – www.policyinfokiev.com.ua.

УДК 356.35(477)

Б.С. Левик

Національний університет “Львівська політехніка”

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ ВІЙСЬКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
У ЗАХИЩЕНИХ РОБОТАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ
к 35.052.15 ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 20.02.22. – ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ
(ІСТОРИЧНІ НАУКИ) НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
“ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА” (1992–2011 рр.)**

© Левик Б.С., 2012

Проведено аналіз захищених докторських та кандидатських робіт спеціалізованої ради Національного університету “Львівська політехніка” в період 1991–2011 рр., з питань військової безпеки України.

The article analyzes the research results of Doctorate thesis submitted and approved by the Scientific council of the Lviv Polytechnic National University within 1991–2011 time period, which concentrated upon various components of Ukrainian military security.

Після проголошення незалежності України однією з перших спеціалізованих учених рад з військової історії була відкрита 24 вересня 1992 р. у Львові при Державному університеті “Львівська політехніка”. Вона була єдиною на той час спеціалізованою Вченою радою для захисту дисертацій з військової історії. Незмінним головою її є доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії ВО України Дещинський Леонтій Євгенович. Тривалий час до її складу входили доктори наук, професори з військових та історичних наук: Репіло Ю.Є. – заступник голови, докт. військових наук, професори; Красівський О.Я. – докт. іст. наук, професор, Ткачук П.П. – докт. іст. наук, професор, Кузьминець О.В. – докт. іст. наук, професор, Плисюк В.П. – докт. іст. наук, професор, Трофимович В.В. – докт. іст. наук, професор, Павлюк С.П. – докт. іст. наук, професор, Постолюк Р.М. – канд. іст. наук, професор та інші.